

مقدماتی - غیر قابل استناد

شماره چاپ: ۱۲۸

دوره هشتم - سال اول

شماره ثبت: ۱۲۷

تاریخ چاپ:

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«لایحه مجازات اسلامی»

(کلیات، حدود، قصاص و دیات)

بازنگری و پیشنهادات مرکز پژوهش‌ها

۱. کلیات

کد موضوعی: ۲۰۰

شماره مسلسل: ۹۰۴۶

تیر ماه ۱۳۸۷

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	بخش اول - مواد عمومی
۵	بخش دوم - مجازات‌ها
۵	فصل اول - مجازات‌های اشخاص حقیقی
۷	فصل دوم - مجازات‌های اشخاص حقوقی
۷	فصل سوم - مجازات‌های تکمیلی و تبعی
۱۰	فصل چهارم - نحوه تعیین و اعمال مجازات‌ها
۱۲	فصل پنجم - تخفیف مجازات و معافیت از آن
۱۴	فصل ششم - تعویق صدور حکم مجازات
۱۶	فصل هفتم - تعلیق اجرای مجازات
۱۸	فصل هشتم - آزادی مشروط
۱۹	فصل نهم - سقوط مجازات و زوال محکومیت کیفری
۲۰	بخش سوم - جرائم
۲۰	فصل اول - شرکت در جرم
۲۰	فصل دوم - معاونت در جرم
۲۱	فصل سوم - سردستگی گروه مجرمانه
۲۲	فصل چهارم - تعدد جرم
۲۲	فصل پنجم - تکرار جرم
۲۳	فصل ششم - جرائم قابل گذشت
۲۴	بخش چهارم - شرایط و موانع مسئولیت کیفری
۲۴	فصل اول - شرایط مسئولیت کیفری
۲۴	فصل دوم - موانع مسئولیت کیفری
۲۸	بخش پنجم - مسائل متفرقه

اظهارنظر کارشناسی درباره:
«لایحه مجازات اسلامی»
(کلیات، حدود، قصاص و دیات)

کتاب اول - کلیات

بخش اول - مواد عمومی

ماده (۱)

«قانون مجازات اسلامی راجع است به تعیین جرائم، مجازات‌ها و قواعد حاکم بر آنها».

ماده (۲)

«جرم رفتاری است که در قانون برای آن مجازات تعیین شده است و هیچ رفتاری را نمی‌توان جرم دانست مگر آنکه در قانون برای آن مجازات در نظر گرفته شده باشد. جرم تنها از طرف شخص مسئول قابل ارتکاب است. شرایط و موانع مسئولیت همان است که در بخش چهارم از کلیات همین قانون ذکر شده است.

تبصره - رفتار اعم است از فعل و ترک فعل».

ماده (۳)

«قوانین جزایی درباره کلیه اشخاصی که در قلمرو حاکمیت زمینی، دریایی و هوایی جمهوری اسلامی ایران مرتکب جرم شوند اعمال می‌شود، مگر آنکه به موجب قانون ترتیب دیگری مقرر شده باشد».

ماده (۴)

«هرگاه قسمتی از جرم در ایران واقع و نتیجه آن در خارج از قلمرو حاکمیت ایران حاصل شود یا قسمتی از جرم در خارج و نتیجه آن در ایران حاصل شود در حکم جرم واقع شده در ایران است».

ماده (۵)

«هر ایرانی یا بیگانه‌ای که در خارج از قلمرو حاکمیت ایران مرتکب یکی از جرائم زیر و یا جرائمی

که در قوانین خاص مقرر شده گردد، طبق قوانین جمهوری اسلامی ایران محاکمه و مجازات می‌شود و هرگاه رسیدگی به این جرائم در خارج از ایران به صدور حکم محکومیت و اجرای آن منجر شده باشد، دادگاه ایران در تعیین مجازات‌های تعزیری، میزان محکومیت اجرا شده را احتساب می‌کند:

۱. سب معصومین علیهم‌السلام و یا توهین به آنان،
۲. اقدام علیه نظام جمهوری اسلامی ایران، امنیت داخلی یا خارجی، تمامیت ارضی یا استقلال جمهوری اسلامی ایران،
۳. جعل مهر، امضا، حکم، فرمان یا دستخط مقام رهبری یا استفاده از آن،
۴. جعل مهر، امضا، حکم، فرمان یا دستخط رئیس‌جمهور، رئیس قوه قضائیه، رئیس مجلس شورای اسلامی، رئیس مجلس خبرگان، رئیس دیوان عالی کشور، دادستان کل کشور، اعضای شورای نگهبان، اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام، وزرا یا معاونان رئیس‌جمهور یا استفاده از آنها،
۵. جعل اسکناس رایج ایران یا اسناد بانکی ایران (مانند برات‌های قبول شده از طرف بانک‌ها یا چک‌های صادر شده یا اسناد تعهدآور آنها) و همچنین جعل اسناد خزانه و اوراق قرضه صادره یا تضمین شده از طرف دولت یا شبیه‌سازی یا هرگونه تقلب در مورد مسکوکات رایج داخل،
۶. جعل احکام یا قرارهای مراجع قضایی یا استفاده از احکام یا قرارهای مجعول».

ماده (۶)

«به جرائم مستخدمان دولت، اعم از ایرانی یا بیگانه که در رابطه با شغل و وظیفه خود در خارج از قلمرو حاکمیت ایران مرتکب شده‌اند و همچنین به جرائم مأموران سیاسی و کنسولی و دیگر وابستگان دولت ایران که از مصونیت سیاسی استفاده می‌کنند بر طبق قوانین جمهوری اسلامی ایران رسیدگی می‌شود».

ماده (۷)

«علاوه بر موارد ذکر شده در مواد فوق هر یک از اتباع ایران در خارج از کشور مرتکب جرمی شود، در صورت دستگیری در ایران، طبق قوانین جمهوری اسلامی ایران محاکمه و مجازات خواهد شد مشروط بر اینکه:

۱. عمل به موجب قانون جمهوری اسلامی ایران جرم باشد،
۲. متهم در جرائم موجب تعزیر در محل وقوع جرم محاکمه و تبرئه نشده یا در صورت محکومیت، مجازات کلاً یا بعضاً درباره او اجرا نشده باشد،
۳. به موجب قانون ایران، موجبی برای منع یا موقوفی تعقیب یا عدم اجرای مجازات یا اسقاط

آن نباشد.

تبصره - در جرائم قابل گذشت چنانچه به امنیت یا حیثیت کشور لطمه‌ای وارد شده باشد دادسرا بدون شکایت شاکی خصوصی نیز متهم را تعقیب خواهد نمود».

ماده (۸)

«هرگاه بیگانه خارج از ایران علیه ایرانی یا علیه دولت یا ارکان حاکمیتی ایران مرتکب جرمی شود، در صورت دستگیری در ایران طبق قوانین جمهوری اسلامی ایران محاکمه و مجازات خواهد شد مشروط بر اینکه:

۱. در جرائم تعزیری در محل وقوع جرم، محاکمه و تبرئه نشده باشد یا در صورت محکومیت، مجازات کلاً یا بعضاً درباره او اجرا نشده باشد.
۲. عمل ارتكابی در جرائم تعزیری به موجب قانون جمهوری اسلامی ایران و قانون محل وقوع جرم باشد.
۳. در جرائم قابل گذشت، متضرر از جرم شکایت کرده باشد».

ماده (۹)

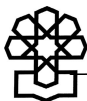
«به جرائمی که به موجب قانون خاص یا عهدنامه‌ها و مقررات بین‌المللی، مرتکب در هر کشوری که دستگیر شود در همان کشور محاکمه می‌گردد، در صورت دستگیری در ایران، بر طبق قوانین جمهوری اسلامی ایران محاکمه و مجازات خواهد شد».

ماده (۱۰)

«حکم به مجازات یا اقدام تأمینی و تربیتی و اجرای آن باید از طریق مرجع صالح قانونی، به موجب قانون و با رعایت شرایط و کیفیات مقرر در آن باشد».

ماده (۱۱)

«حکم به مجازات یا اقدامات تأمینی و تربیتی یا اجرای آنها نباید از میزانی که در قانون یا حکم دادگاه مشخص شده تجاوز کند و هرگونه صدمه و خسارتی که از این جهت حاصل شود، در صورتی که از روی عمد یا تقصیر باشد موجب مسئولیت مدنی و کیفری خواهد بود و در غیر این صورت از بیت‌المال جبران خسارت خواهد شد».

ماده (۱۲)

«مجازات و اقدام تأمینی و تربیتی باید به موجب قانونی باشد که قبل از وقوع جرم مقرر شده است و مرتکب هیچ رفتاری را نمی‌توان به موجب قانون مؤخر مجازات کرد یا اقدامات تأمینی و تربیتی در مورد مرتکب آن اجرا نمود. لکن چنانچه بعد از وقوع جرم، قانونی مبنی بر تخفیف یا عدم مجازات یا عدم اجرای اقدام تأمینی و تربیتی یا از جهاتی مساعدتر به حال مرتکب، وضع شود، نسبت به جرائم سابق بر وضع آن قانون تا صدور حکم قطعی، مؤثر خواهد بود.

هرگاه به موجب قانون سابق، حکم قطعی لازم‌الاجرا صادر شده باشد به ترتیب زیر عمل خواهد

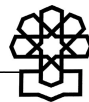
شد:

۱. اگر رفتاری که در گذشته جرم بوده به موجب قانون لاحق جرم شناخته نشود حکم قطعی اجرا نمی‌شود و اگر در جریان اجرا باشد موقوف‌الاجرا می‌ماند. در این موارد و همچنین در موردی که حکم قبلاً اجرا شده باشد هیچ‌گونه اثر کیفری بر آن مترتب نمی‌شود.

۲. اگر مجازات جرمی به موجب قانون لاحق، تخفیف یابد، قاضی اجرای مجازات موظف است قبل از شروع به اجرا یا حین اجرا از دادگاه صادرکننده حکم، تغییر آن را بر طبق قانون جدید تقاضا کند. محکوم‌علیه نیز می‌تواند از دادگاه صادرکننده حکم تقاضای تخفیف مجازات نماید. دادگاه صادرکننده حکم با لحاظ قانون لاحق مجازات قبلی را تخفیف می‌دهد. مقررات این بند در مورد اقدام تأمینی و تربیتی که در مورد اطفال بزهکار اجرا می‌شود نیز جاری است. در این صورت ولی یا سرپرست وی نیز می‌تواند تقاضای تخفیف مجازات نماید.

تبصره - مقررات مندرج در دو بند فوق در مورد قوانینی که برای مدت معین و موارد خاص

وضع شده است اعمال نمی‌شود مگر به تصریح قانون لاحق».

بخش دوم - مجازات‌ها

فصل اول - مجازات‌های اشخاص حقیقی

ماده (۱۳)

«مجازات‌های مقرر برای اشخاص حقیقی سه قسم است:

۱. حد،
۲. قصاص،
۳. تعزیر».

ماده (۱۴)

«حد مجازاتی است که موجب، نوع، میزان و کیفیت اجرای آن در شرع مقدس، به شرح مندرج در کتاب دوم این قانون، تعیین شده است».

ماده (۱۵)

«قصاص مجازات اصلی جرائم عمدی علیه حیات و تمامیت جسمانی افراد است که به شرح مندرج در کتاب سوم این قانون اعمال خواهد شد».

ماده (۱۶)

«تعزیر مجازاتی است که مشمول عنوان حد یا قصاص نبوده و به موجب قانون در موارد ارتکاب محرمات شرعی یا نقض مقررات حکومتی اعمال می‌گردد.

تبصره - نوع، مقدار، کیفیت اجرا و مقررات مربوط به تخفیف، تعلیق، سقوط و سایر احکام تعزیر به موجب قانون خواهد بود. دادگاه در مقام تعیین تعزیر، با رعایت مقررات قانونی، موارد ذیل را مورد توجه قرار خواهد داد:

۱. انگیزه مرتکب و وضعیت ذهنی و روانی وی حین ارتکاب جرم،
۲. شیوه ارتکاب جرم و گستره نتایج زیان‌بار آن،
۳. اقدامات مرتکب پس از ارتکاب جرم،
۴. سوابق و وضعیت فردی و خانوادگی مرتکب و تأثیر تعزیر بر وی».

ماده (۱۷)

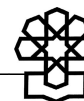
«مجازات‌های تعزیری به شش درجه تقسیم می‌شود:

۱. حبس دائم،
حبس از ۱۰ تا ۲۰ سال،
۲. حبس از ۵ تا ۱۵ سال،
مصادره اموال،
انفصال دائم از خدمات دولتی و عمومی
۳. حبس از ۳ تا ۱۰ سال،
محرومیت از حقوق اجتماعی از ۵ تا ۱۵ سال،
جزای نقدی از صد میلیون تا یک میلیارد ریال،
۴. حبس از ۶ ماه تا ۳ سال،
محرومیت از حقوق اجتماعی از ۶ ماه تا ۵ سال،
شلاق از ۳۱ تا ۷۴ ضربه،
اعلان مجرمیت در رسانه‌های گروهی،
جزای نقدی از ده تا صد میلیون ریال،
۵. حبس از ۹۱ روز تا ۶ ماه،
شلاق از ۱۱ تا ۳۰ ضربه،
جزای نقدی از یک تا ده میلیون ریال،
۶. شلاق تا ده ضربه،
جزای نقدی تا یک میلیون ریال.

تبصره «۱» - هرگاه در قوانین خاص از قبیل قانون مبارزه با مواد مخدر، مجازات اعدام دارای هیچ‌یک از عناوین حدود نباشد، مجازات تعزیری درجه یک محسوب می‌شود.

تبصره «۲» - موارد محرومیت از حقوق اجتماعی همان است که در مجازات‌های تبعی ذکر شده است.

تبصره «۳» - چنانچه حداقل مجازاتی مطابق با یکی از درجات فوق و حداکثر آن منطبق با درجه بالاتر باشد، از درجه بالاتر محسوب می‌شود.

فصل دوم - مجازات‌های اشخاص حقوقی

ماده (۱۸)

«مجازات‌های قابل اعمال بر اشخاص حقوقی عبارتند از:

۱. جزای نقدی،
  ۲. انحلال شخص حقوقی،
  ۳. ممنوعیت دائمی یا برای مدت حداکثر پنج سال از یک یا چند فعالیت شغلی یا اجتماعی،
  ۴. بسته شدن دائمی یا برای مدت حداکثر پنج سال دواير و شعب شخص حقوقی یا یک یا چند مورد از آنها که در ارتکاب جرم مورد استفاده قرار گرفته‌اند،
  ۵. ممنوعیت دائمی یا برای مدت حداکثر پنج سال از دعوت عمومی برای افزایش سرمایه،
  ۶. ممنوعیت برای مدت حداکثر پنج سال از اصدار چک،
  ۷. ضبط و مصادره شیء یا اشیائی که در ارتکاب جرم به کار رفته یا مقصود به کارگیری آن در ارتکاب جرم بوده، یا از ارتکاب جرم به دست آمده است،
  ۸. انتشار رأی دادگاه توسط مطبوعات محلی یا ملی و یا از طریق صدا و سیما.
- تبصره «۱»** - میزان جزای نقدی قابل اعمال بر اشخاص حقوقی حداکثر پنج برابر مبلغی است که در قانون برای ارتکاب آن توسط اشخاص حقیقی تعیین شده است.
- تبصره «۲»** - انحلال شخص حقوقی زمانی اعمال می‌شود که مؤسسه برای ارتکاب جرم به وجود آمده، یا در مواردی که مجازات جرم ارتکابی برای اشخاص حقیقی حد، قصاص یا تعزیر تا درجه سه است و مؤسسه در جهت ارتکاب جرم از هدف مشروع نخستین خود منحرف شده است.
- تبصره «۳»** - انحلال مؤسسه در مورد مؤسساتی که از اشخاص نمایندگی می‌کنند اعمال نمی‌شود.
- تبصره «۴»** - اعمال مجازات در مورد مؤسسات دولتی و عمومی ممکن نیست».

فصل سوم - مجازات‌های تکمیلی و تبعی

ماده (۱۹)

«دادگاه می‌تواند برای تکمیل مجازات اصلی یا اصلاح مجرم، شخصی را که به علت ارتکاب جرم عمدی به حد، قصاص یا مجازات تعزیری تا درجه چهار محکوم کرده است با رعایت شرایط مقرر در این قانون، متناسب با جرم ارتکابی و خصوصیات مجرم به یک یا چند مورد از موارد زیر نیز محکوم نماید:

۱. اقامت اجباری در محل معین،
  ۲. منع از اقامت در محل یا محل‌های معین،
  ۳. منع از اشتغال به شغل یا حرفه یا کار معین،
  ۴. انفصال از خدمات دولتی و عمومی،
  ۵. محرومیت از حق حضانت یا وصایت یا نظارت،
  ۶. منع از رانندگی با وسایل نقلیه موتوری و یا تصدی وسایل موتوری،
  ۷. منع از اصدار چک،
  ۸. منع از حمل سلاح،
  ۹. منع از خروج اتباع ایران از کشور،
  ۱۰. اخراج بیگانگان از کشور،
  ۱۱. قطع خدمات عمومی،
  ۱۲. توقیف وسایل ارتکاب جرم یا رسانه یا مؤسسه‌ای که در انجام جرم دخالت داشته است،
  ۱۳. انتشار حکم قطعی،
  ۱۴. منع از عضویت در احزاب، گروه‌ها و دسته‌جات سیاسی یا اجتماعی،
  ۱۵. الزام به بازدید از زندان یا اجرای مجازات شلاق برای یک یا دو مرتبه،
  ۱۶. الزام به یادگیری حرفه، شغل یا کار معین،
  ۱۷. الزام به تحصیل در زندان.
- تبصره «۱» - اعمال مجازات تکمیلی با رعایت مقررات مندرج در مواد (۲۳) تا (۳۱) انجام خواهد شد.**
- تبصره «۲» - مدت مجازات تکمیلی بیش از دو سال نخواهد بود مگر مواردی که به‌نحو دیگری تصریح شده باشد.**
- تبصره «۳» - چنانچه مجازات تکمیلی و مجازات اصلی از یک نوع باشند، فقط مجازات اصلی مورد حکم قرار خواهد گرفت.**
- تبصره «۴» - آیین‌نامه راجع به کیفیت اجرای مجازات‌های تکمیلی توسط وزارت دادگستری و وزارت کشور تدوین و به تصویب رئیس قوه قضائیه خواهد رسید.»**

ماده (۲۰)

«چنانچه محکوم در طی مدت اجرای مجازات تکمیلی، مفاد حکم را رعایت ننماید، قاضی اجرای حکم با پیشنهاد دادستان برای بار اول مدت مجازات تکمیلی مندرج در حکم را تا یک سوم افزایش داده و

در صورت تکرار بقیه مدت محکومیت را به حبس مبدل می‌کند. در این صورت مدت حبس کمتر از نودویک روز نخواهد بود. همچنین بعد از گذشتن نیمی از مدت مجازات تکمیلی، دادگاه می‌تواند با پیشنهاد دادستان در صورت اطمینان به عدم تکرار جرم و اصلاح وی نسبت به لغو یا کاهش مدت زمان مجازات تکمیلی اقدام کند».

ماده (۲۱)

«محکومیت قطعی کیفری در جرائم عمدی، محکوم‌علیه را پس از اجرای حکم یا شمول مرور زمان، در مدت زمان مقرر در این ماده، از حقوق اجتماعی به‌عنوان مجازات تبعی محروم می‌کند:

۱. هفت سال در محکومیت به مجازات‌های سالب حیات و حبس ابد از تاریخ توقف اجرای حکم اصلی،

۲. سه سال در محکومیت به قطع یا قصاص عضو، صلب و نفی بلد و حبس بیش از سه سال،

۳. دو سال در محکومیت به شلاق حدی و حبس درجه چهار.

تبصره «۱» - چنانچه محکومیت مشمول موارد مذکور در این ماده نباشد، مراتب محکومیت در پیشینه کیفری محکوم‌علیه درج می‌شود؛ لکن در گواهی‌های صادره از مراجع ذی‌ربط منعکس نخواهد شد، مگر به درخواست مراجع قضایی برای تعیین یا بازنگری در مجازات.

تبصره «۲» - در صورتی‌که پس از صدور حکم قطعی، با گذشت شاکی یا مدعی خصوصی، اجرای مجازات متوقف شود، اثر تبعی پس از انقضای مدت‌های مقرر در این ماده از تاریخ گذشت، رفع می‌شود.

تبصره «۳» - عفو موجب زوال مجازات تبعی نیست مگر خلاف آن تصریح شده باشد.

تبصره «۴» - چنانچه عفو مجازات تبعی را شامل نگردد و همچنین در آزادی مشروط، اثر تبعی محکومیت پس از گذشت مدت مقرر از زمان عفو یا اتمام مدت آزادی مشروط رفع می‌شود. محکوم در مدت زمان آزادی مشروط نیز از حقوق اجتماعی محروم خواهد بود».

ماده (۲۲)

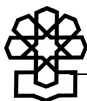
«موارد محرومیت از حقوق اجتماعی موضوع این قانون عبارتند از:

۱. حق داوطلب شدن در انتخابات مجلس خبرگان رهبری، ریاست جمهوری، مجلس شورای

اسلامی و شوراهای اسلامی شهر و روستا،

۲. حق عضویت در شورای نگهبان، مجمع تشخیص مصلحت نظام و هیئت وزیران،

۳. حق عضویت در کلیه انجمن‌ها، شوراها، احزاب و جمعیت‌هایی که اعضای آن به‌موجب

قانون با رأی مردم انتخاب می‌شوند،

۴. حق عضویت در هیئت‌های منصفه و امنای و شوراهای حل اختلاف،
۵. حق اشتغال به‌عنوان مدیر مسئول یا سردبیر رسانه‌های گروهی،
۶. حق استخدام یا اشتغال در کلیه دستگاه‌های دولتی اعم از قوای سه‌گانه و سازمان‌ها و شرکت‌های وابسته به آنها، صدا و سیما، نیروهای مسلح و سایر نهادهای تحت نظر رهبری، شهرداری‌ها و مؤسسات مأمور به خدمات عمومی،
۷. حق اشتغال به وکالت دادگستری و تصدی دفاتر ثبت اسناد رسمی و ازدواج و طلاق و دفتریاری،
۸. حق انتخاب شدن به سمت قیم، امین، متولی، ناظر یا متصدی موقوفات عام،
۹. حق داوری یا کارشناسی در مراجع رسمی،
۱۰. حق استفاده از نشان‌های دولتی و بهره‌مندی از عناوین افتخاری،
۱۱. حق تأسیس، اداره یا عضویت در هیئت مدیره شرکت‌های دولتی، تعاونی و خصوصی یا ثبت هرگونه بنگاه تجاری یا مؤسسه آموزشی، پژوهشی، فرهنگی، علمی و غیره».

فصل چهارم - نحوه تعیین و اعمال مجازات‌ها

ماده (۲۳)

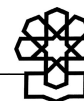
«منع از اشتغال به شغل یا کسب حرفه یا کار معین مستلزم لغو جواز کار یا پروانه کسب یا حرفه یا کار معین حداکثر تا پنج سال و به شرطی است که جرم به سبب اشتغال به شغل یا کسب یا حرفه یا کار معین ارتکاب یافته یا وقوع آن را تسهیل کرده باشد».

ماده (۲۴)

«هرگاه کسی در اثنای ایفای وظایف حضانت یا وصایت یا نظارت یا به مناسبت آن مرتکب جرم شود یا محکومیت جزایی پیدا کند که او را برای ایفای این وظایف ناصالح گرداند، دادگاه در ضمن صدور حکم محکومیت او را از حق مذکور محروم می‌کند».

ماده (۲۵)

«منع از رانندگی و تصدی وسیله نقلیه موتوری مستلزم ابطال گواهینامه رانندگی به موجب حکم دادگاه و ممنوعیت از درخواست مجدد حداکثر به مدت پنج سال است».

ماده (۲۶)

«منع از اصدار چک مستلزم ابطال برگ‌های سفید دسته چک و انسداد حساب جاری و ممنوعیت از درخواست مجدد افتتاح حساب نزد بانک‌ها یا صندوق‌های قرض‌الحسنه یا مؤسسات مالی و اعتباری به موجب حکم دادگاه حداکثر به مدت پنج سال است.»

ماده (۲۷)

«منع از حمل اسلحه مجاز مستلزم ابطال پروانه حمل و ضبط دائمی یا موقت اسلحه‌ای است که در ارتکاب جرم به کار رفته است. حداکثر مدت ضبط موقت پنج سال است.»

ماده (۲۸)

«منع خروج اتباع ایران از کشور که دارای پیشینه محکومیت کیفری به اتهام جرم عمدی در کشورهای بیگانه است مستلزم ابطال گذرنامه به موجب حکم دادگاه و ممنوعیت از درخواست مجدد حداکثر به مدت سه سال است.»

ماده (۲۹)

«هر بیگانه که در ایران به اتهام جرم یا جرائم عمدی به حد، قصاص یا تعزیر تا درجه چهار محکوم شده باشد، ممکن است برای دو تا ده سال به منع از اقامت در ایران، پس از اجرای مجازات، محکوم شود.»

ماده (۳۰)

«قطع خدمات عمومی مانند آب و برق و گاز و تلفن به سبب استفاده غیرمجاز از خدمات مذکور یا سوءاستفاده محکوم به قصد اضرار به غیر حداکثر به مدت یکسال است.»

ماده (۳۱)

«انتشار حکم محکومیت قطعی به حد، قصاص یا تعزیر تا درجه سه در یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار محل سکونت محکوم یا در روزنامه‌ای که در نزدیک‌ترین محل به چاپ می‌رسد در یک نوبت انجام می‌شود.

تبصره «۱» - انتشار حکم محکومیت به علت ارتکاب جرائم منافی عفت ممنوع است مگر آنکه به عفت یا اکراه انجام شده باشد.

تبصره «۲» - انتشار حکم محکومیت به علت ارتکاب جرائم اقتصادی در روزنامه‌های کثیرالانتشار ملی و صدا و سیما انجام می‌شود».

ماده (۳۲)

«چنانچه به علت بیماری یا کهولت محکوم، یا احتمال تأثیرپذیری نامناسب وی از محیط زندان حبس او متعذر بوده یا به مصلحت نباشد دادگاه می‌تواند رأساً یا به پیشنهاد قاضی اجرای احکام کیفری، وی را به حبس در منزل محکوم نماید. آیین‌نامه اجرایی این ماده توسط وزارت دادگستری و وزارت کشور تهیه و به تصویب رئیس قوه قضائیه خواهد رسید».

ماده (۳۳)

«مدت تمام حبس‌ها از روزی آغاز می‌شود که محکوم علیه به موجب حکم قطعی لازم‌الاجرا حبس شده باشد. در صورتی که فرد، پیش از صدور حکم به علت اتهام یا اتهاماتی که در پرونده مطرح بوده بازداشت شده باشد، چنانچه میزان محکومیت بیش از مدت زمان بازداشت باشد، مدت بازداشت موقت در حکم احتساب خواهد شد. در صورتی که مجازات مورد حکم دادگاه شلاق یا جزای نقدی باشد، هر روز بازداشت یک ضربه شلاق یا دویست هزار ریال محاسبه می‌شود. چنانچه مجازات متعدد باشد به ترتیب در مورد حبس، شلاق و جزای نقدی احتساب می‌شود. تبصره - مبلغ مذکور در این ماده به تناسب نرخ تورم اعلام شده توسط بانک مرکزی هر سه سال یک بار به پیشنهاد وزیر دادگستری و تصویب رئیس قوه قضائیه تعدیل و درخصوص احکامی که بعد از آن صادر می‌شود لازم‌الاجرا خواهد بود».

ماده (۳۴)

«هرگاه محکومیت به جزای نقدی توأم با مجازات حبس باشد بازداشت بدل از جزای نقدی از تاریخ اتمام مجازات حبس شروع می‌شود و از حداکثر مدت حبس مقرر در قانون برای آن جرم بیشتر نخواهد بود و در هر حال مدت بازداشت بدل از جزای نقدی نباید از پنج سال تجاوز کند».

فصل پنجم - تخفیف مجازات و معافیت از آن

ماده (۳۵)

«در صورت وجود یک یا چند جهت از جهات تخفیف دادگاه می‌تواند مجازات تعزیری را به شرح ذیل

تقلیل داده یا تبدیل کند:

۱. حبس دائم به ده تا بیست سال حبس تعزیری درجه یک،
۲. حبس تعزیری درجه یک به حبس تعزیری درجه دو،
۳. حبس تعزیری درجه دو به حبس تعزیری درجه سه،
۴. مصادره اموال به جزای نقدی درجه سه،
۵. انفصال دائم به پنج تا پانزده سال انفصال موقت،
۶. حبس تعزیری درجه سه به حبس تعزیری درجه چهار،
۷. حبس تعزیری درجه چهار به جزای نقدی یا شلاق تعزیری درجه چهار،
۸. حبس تعزیری درجه پنج به جزای نقدی یا شلاق تعزیری درجه پنج،
۹. سایر مجازات‌های تعزیری به میزان یک درجه از همان نوع یا انواع دیگر».

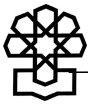
ماده (۳۶)

«جهات تخفیف عبارت هستند از:

۱. گذشت شاکی یا مدعی خصوصی،
  ۲. همکاری مناسب متهم در شناسایی شرکا یا معاونان، تحصیل ادله یا کشف اشیای تحصیل شده از جرم،
  ۳. اوضاع و احوال خاص مؤثر در ارتکاب جرم، از قبیل رفتار یا گفتار تحریک‌آمیز بزه‌دیده یا وجود انگیزه شرافت‌مندانه در ارتکاب جرم،
  ۴. اعلام متهم قبل از تعقیب یا اقرار مؤثر وی در حین تحقیق و رسیدگی،
  ۵. ندامت، حسن سابقه و یا وضع خاص متهم از قبیل کهولت یا بیماری،
  ۶. کوشش متهم به منظور تخفیف آثار جرم یا اقدام وی در جهت جبران زیان ناشی از آن،
  ۷. خفیف بودن زیان وارد شده به بزه‌دیده یا نتایج زیانبار جرم.
- تبصره «۱» - دادگاه مکلف است جهات تخفیف مجازات را در حکم خود قید کند.
- تبصره «۲» - هرگاه نظیر جهات مندرج در این ماده در مواد خاصی پیش‌بینی شده باشد، دادگاه نمی‌تواند به موجب همان جهات مجازات را دوباره تخفیف دهد».

ماده (۳۷)

«در جرائم تعزیری درجه پنج و شش، در صورت احراز جهات تخفیف چنانچه دادگاه تشخیص دهد که اجرای مجازات موجب تجری مرتکب و تکرار جرم و یا عدم اجرای آن موجب اصلاح وی

می‌گردد، در صورت فقدان سابقه و جبران ضرر و زیان احتمالی یا برقراری ترتیبات جبران آن، پس از احراز مجرمیت متهم می‌تواند حکم به معافیت از کیفر صادر کند».

فصل ششم - تعویق صدور حکم مجازات

ماده (۳۸)

«در جرائم موجب تعزیر درجه چهار، پنج و شش دادگاه می‌تواند پس از احراز مجرمیت متهم با ملاحظه وضعیت اجتماعی و سوابق و اوضاع و احوالی که موجب ارتکاب جرم گردیده در صورت وجود شرایط زیر صدور حکم را برای مدت ۱ تا ۲ سال به تعویق اندازد:

۱. پیش‌بینی اصلاح مرتکب،

۲. وجود جهات تخفیف،

۳. جبران ضرر و زیان یا برقراری ترتیبات جبران،

۴. فقدان پیشینه کیفری مؤثر».

ماده (۳۹)

«تعویق ممکن است ساده یا مراقبتی باشد.

تعویق ساده عبارت از آن است که مرتکب کتباً متعهد گردد، در مدت زمان تعیین شده توسط دادگاه، مرتکب جرم نشود و از نحوه رفتار وی احراز شود که در آینده نیز مرتکب جرم نخواهد شد.

تعویق مراقبتی عبارت از آن است که شخص متعهد گردد علاوه بر عدم ارتکاب جرم جدید، دستورات و تدابیر مقرر شده توسط دادگاه را در مدت تعویق رعایت کند یا به مورد اجرا گذارد.

تبصره - دادگاه نمی‌تواند قرار تعویق مجازات را به صورت غیابی صادر کند».

ماده (۴۰)

«دادگاه هم‌زمان با صدور قرار تعویق نسبت به دعوی ضرر و زیان و تعیین تکلیف اشیا و اموال موضوع جرم، رأی مقتضی صادر می‌نماید».

ماده (۴۱)

«تعویق مراقبتی همراه با تدابیر نظارتی و مراقبتی زیر است :

۱. حضور به موقع در زمان یا مکانی که مقام قضایی یا مدد کار اجتماعی ناظر تعیین می‌کند،

۲. ارائه اطلاعات و اسناد و مدارکی که نظارت بر اجرای تعهدات محکوم را برای مددکار اجتماعی تسهیل می‌کند،
  ۳. اعلام هرگونه تغییر شغل، اقامتگاه یا جابه‌جایی در کمتر از مدت ۱۵ روز و ارائه گزارشی از آن به مددکار اجتماعی،
  ۴. کسب اجازه از مقام قضایی به منظور مسافرت به خارج از کشور.
- تبصره -** تدابیر یاد شده می‌تواند از سوی دادگاه همراه با برخی تدابیر معاضدتی، از قبیل معرفی مرتکب به نهادهای حمایتی باشد».

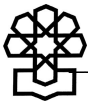
ماده (۴۲)

«در تعویق مراقبتی دادگاه صادرکننده قرار می‌تواند مرتکب را با توجه به جرم ارتكابی و خصوصیات مرتکب و شرایط زندگی او به نحوی که اختلال اساسی و عمده در زندگی محکوم یا خانواده‌اش ایجاد نکند به اجرای یک یا چند مورد از دستورات زیر ملزم نماید:

۱. حرفه‌آموزی یا اشتغال به حرفه‌ای خاص،
۲. اقامت یا عدم اقامت در مکان معین،
۳. درمان بیماری یا ترک اعتیاد،
۴. پرداخت نفقه افراد واجب‌النفقه،
۵. خودداری از رانندگی با همه یا برخی از وسایل نقلیه موتوری،
۶. خودداری از فعالیت حرفه‌ای مرتبط با جرم ارتكابی یا استفاده از وسایل مؤثر در آن،
۷. خودداری از تجاهر به ارتكاب محرمات و ترک واجبات،
۸. خودداری از ارتباط و معاشرت با شرکا یا معاونین جرم یا دیگر اشخاص به تشخیص دادگاه از قبیل بزه‌دیده،
۹. گذراندن دوره یا دوره‌های خاص آموزش یادگیری مهارت‌های اساسی زندگی یا شرکت در دوره‌های تربیتی، اخلاقی، مذهبی، تحصیلی یا ورزشی».

ماده (۴۳)

«دادگاه پس از گذشت مدت تعویق با توجه به میزان پایبندی مرتکب به اجرای دستورات دادگاه، گزارش‌های مددکار اجتماعی و نیز ملاحظه وضعیت مرتکب حسب مورد نسبت به تعیین کیفر یا صدور حکم معافیت از کیفر اقدام می‌کند».

ماده (۴۴)

«در تعویق مراقبتی، چنانچه فرد از انجام تدابیر یا دستورات دادگاه سرپیچی کند، برای بار اول تا نصف زمان مقرر در قرار به مدت تعویق افزوده می‌شود و در صورت تکرار یا ارتکاب جرم جدید قرار تعویق لغو و حکم صادر خواهد شد.

تبصره - در صورت الغای قرار تعلیق و صدور حکم محکومیت، صدور قرار تعلیق مجازات ممکن نیست».

فصل هفتم - تعلیق اجرای مجازات**ماده (۴۵)**

«دادگاه در جرائم تعزیری درجه چهار، پنج و شش می‌تواند در صورتی که محکوم علیه فاقد پیشینه کیفری مؤثر بوده یا آثار محکومیت‌های سابق وی زایل شده باشد، با ملاحظه وضعیت اجتماعی و سوابق و اوضاع و احوالی که موجب ارتکاب جرم گردیده، اجرای تمام یا قسمتی از مجازات را از دو تا پنج سال معلق نماید. دادستان یا قاضی اجرای احکام کیفری نیز پس از اجرای یک‌سوم میزان مجازات می‌تواند از دادگاه صادرکننده حکم قطعی، تقاضای تعلیق نماید. محکوم نیز می‌تواند ضمن تحمل مجازات، در صورت دارا بودن شرایط قانونی، از دادستان یا قاضی اجرای احکام کیفری تقاضای تعلیق نماید. در دو صورت اخیر در مورد مجازات شلاق اجرای مجازات تا اتخاذ تصمیم از طرف دادگاه متوقف می‌گردد.

تبصره - صدور قرار تعلیق در مورد مرتکبین جرائم متعدد ممکن نیست».

ماده (۴۶)

«تعلیق مجازات ممکن است به‌طور ساده و یا مراقبتی باشد.

تبصره - تعاریف تعلیق ساده و مراقبتی همان است که در قسمت تعویق صدور حکم ذکر گردید».

ماده (۴۷)

«قرار تعلیق اجرای مجازات توسط دادگاه ضمن حکم محکومیت یا پس از صدور آن صادر می‌گردد و کسی که اجرای حکم مجازات وی به‌طور کلی معلق شده، اگر بازداشت باشد فوراً آزاد می‌گردد».

ماده (۴۸)

«دادگاه جهات و موجبات تعلیق و دستورهایی را که محکوم علیه باید در مدت تعلیق از آنها تبعیت

کند و آثار عدم تبعیت از آنها را در قرار خود تصریح کرده، مدت تعلیق را نیز بر حسب نوع جرم، حالات شخصی، شرایط اجتماعی و سوابق محکوم‌علیه تعیین می‌کند.

تبصره - شرایط تعلیق مراقبتی همان است که در قسمت تعویق صدور حکم ذکر گردید».

ماده (۴۹)

«اگر محکومی که مجازات او معلق شده در مدت تعلیق بدون عذر موجه از دستور یا دستورهای دادگاه تبعیت نکند، به درخواست دادستان یا قاضی اجرای مجازات‌ها، دادگاه صادر کننده حکم می‌تواند برای بار اول یک تا دو سال به مدت تعلیق اضافه کرده یا قرار تعلیق را لغو نماید. سرپیچی از دستورات دادگاه برای بار دوم، موجب الغای قرار تعلیق و اجرای مجازات خواهد بود».

ماده (۵۰)

«تعلیق اجرای مجازات مانع از صدور حکم و پرداخت ضرر و زیان، دیه و سایر خسارت نخواهد بود».

ماده (۵۱)

«هرگاه محکوم‌علیه از تاریخ صدور قرار تعلیق اجرای مجازات در مدتی که از طرف دادگاه مقرر شده است مرتکب جرم موجب حد، قصاص یا تعزیر تا درجه پنج نشود، محکومیت تعلیقی بی‌اثر و از سجل کیفری او محو می‌شود».

ماده (۵۲)

«در صورتی که قسمتی از مجازات یا یکی از مجازات‌های مورد حکم معلق شده باشد، شروع مدت زمان تعلیق از زمان خاتمه اجرای مجازات غیر معلق احتساب خواهد شد.

تبصره - در مواردی که به موجب قوانین اداری و استخدامی، محکومیتی موجب انفصال است در صورت تعلیق اجرای آن، محکومیت معلق، موجب انفصال نخواهد بود، مگر آنکه در قانون تصریح یا قرار تعلیق لغو شده باشد».

ماده (۵۳)

«هرگاه محکوم از تاریخ صدور قرار تعلیق تا تاریخ انقضای مدت آن، مرتکب یکی از جرائم موجب حد، قصاص یا تعزیر تا درجه پنج شود، پس از قطعیت حکم اخیر، دادگاه قرار تعلیق را لغو و

دستور اجرای حکم معلق را نیز صادر و مراتب را به دادگاه صادر کننده قرار تعلیق اعلام می‌کند. دادگاه به هنگام صدور قرار تعلیق صریحاً به محکوم اعلام می‌کند که اگر در مدت تعلیق مرتکب یکی از جرائم فوق شود، افزون بر مجازات جرم اخیر، مجازات معلق نیز درباره او اجرا می‌شود».

ماده (۵۴)

«هرگاه پس از صدور قرار تعلیق دادگاه رأساً یا از طریق دادستان یا قاضی اجرای احکام کیفری احراز نماید که محکوم دارای سابقه محکومیت کیفری مؤثر بوده و بدون توجه به آن اجرای مجازات معلق شده است، قرار تعلیق را لغو خواهد کرد».

ماده (۵۵)

«چنانچه معلوم گردد محکوم دارای محکومیت‌های قطعی دیگری بوده که در میان آنها محکومیت تعلیقی نیز وجود داشته، دادستان یا قاضی اجرای مجازات‌ها موظف است لغو قرار تعلیق را از دادگاه صادر کننده قرار درخواست نماید و دادگاه باید نسبت به لغو قرار اقدام نماید».

فصل هشتم - آزادی مشروط

ماده (۵۶)

«دادگاه صادر کننده حکم در مورد حبس‌های تعزیری می‌تواند در مورد محکومان به حبس ابد، مشروط به اجرای پانزده سال و در مورد محکومان به حبس‌های کمتر از آن مشروط به اجرای یک سوم مجازات حبس، به پیشنهاد قاضی اجرای احکام کیفری با رعایت شرایط زیر حکم به آزادی مشروط صادر کند:

۱. محکوم در مدت اجرای مجازات مستمراً از خود حسن اخلاق و رفتار نشان داده باشد،
  ۲. حالات و رفتار محکوم نشان دهد که پس از آزادی دیگر مرتکب جرم نخواهد شد،
  ۳. به تشخیص دادگاه تا آنجا که استطاعت دارد ضرر و زیان مورد حکم دادگاه یا مورد موافقت مدعی خصوصی را بپردازد یا قراری برای پرداخت آن بدهد.
  ۴. محکوم سابقاً از آزادی مشروط استفاده نکرده باشد.
- انقضای مواعد فوق و همچنین مراتب مذکور در بندهای «۱» و «۲» پس از گزارش رئیس زندان محل به تأیید قاضی اجرای احکام کیفری خواهد رسید. قاضی اجرای احکام کیفری موظف است مواعد مقرر و وضعیت زندانی را در خصوص تحقق شرایط مذکور بررسی و در صورت احراز آن پیشنهاد آزادی مشروط را تسلیم دادگاه نماید».

ماده (۵۷)

«مدت آزادی مشروط اصولاً شامل بقیه مدت مجازات خواهد بود، لکن دادگاه می تواند مدت آن را تغییر دهد و در هر حال نمی تواند کمتر از یک سال و زیادتر از پنج سال باشد جز در مواردی که بقیه مدت کمتر از یک سال باشد که در این صورت مدت آزادی مشروط معادل بقیه مدت حبس خواهد بود. در مورد حبس دائم مدت آزادی مشروط پنج سال خواهد بود.»

ماده (۵۸)

«دادگاه می تواند با توجه به اوضاع و احوال وقوع جرم و خصوصیات روانی و شخصیت محکوم، او را به اجرای دستور یا دستورهای مندرج در قسمت تعویق مجازات، در مدت آزادی مشروط، ملزم کند. دادگاه دستور یا دستورهای مذکور و آثار عدم تبعیت از آنها و نیز آثار ارتکاب جرم جدید را صریحاً در حکم خود قید و به محکوم تفهیم کند.»

ماده (۵۹)

«هرگاه محکوم در مدت آزادی مشروط بدون عذر موجه از دستور یا دستورهای دادگاه تبعیت نکند برای بار اول یک تا دو سال به مدت آزادی مشروط او افزوده می شود و در صورت تکرار یا ارتکاب جرم یکی از جرائم موجب حد، قصاص یا تعزیر تا درجه پنج، علاوه بر مجازات جرم جدید، بقیه مدت محکومیت او به اجرا درمی آید، در غیر این صورت آزادی او قطعی می شود.»

فصل نهم - سقوط مجازات و زوال محکومیت کیفری**مبحث اول - عفو**

در حال بررسی

مبحث دوم - نسخ قانون

در حال بررسی

مبحث سوم - گذشت شاکی

در حال بررسی

مبحث چهارم - مرور زمان

در حال بررسی

مبحث پنجم - توبه مجرم قبل از دستگیری

در حال بررسی

مبحث ششم - اعاده حیثیت

در حال بررسی

بخش سوم - جرائم**فصل اول - شرکت در جرم****ماده (۶۰)**

«هر کس با علم و عمد با شخص یا اشخاص دیگر در انجام عملیات اجرایی تشکیل‌دهنده جرمی مشارکت کند و جرم، مستند به عمل همه آنها باشد خواه عمل هر یک به تنهایی برای وقوع جرم کافی باشد خواه نباشد و خواه اثر کار آنان مساوی باشد خواه متفاوت، شریک در جرم محسوب و مجازات او مجازات فاعل مستقل آن جرم خواهد بود. در مورد جرائم غیرعمدی نیز چنانچه جرم، مستند به عمل تقصیر دو نفر یا بیشتر باشد مقصرین شریک در جرم محسوب و مجازات هر یک از آنان، مجازات فاعل مستقل آن است.

تبصره - اعمال مجازات قصاص در مورد شریکان در قتل یا قطع یا جرح عضو عمدی با رعایت مقررات مربوط به رد فاضل دیه انجام خواهد شد».

فصل دوم - معاونت در جرم**ماده (۶۱)**

«اشخاص زیر معاون جرم محسوب می‌شوند:

۱. هر کس دیگری را ترغیب، تهدید، تطمیع، یا تحریک به ارتکاب جرم کند یا با استفاده از قدرت، دسیسه یا فریب موجب وقوع جرم گردد.
۲. هر کس وسایل ارتکاب جرم را بسازد یا تهیه کند یا طریقه ارتکاب جرم را به مرتکب ارائه دهد.
۳. هرکس وقوع جرم را تسهیل کند.

تبصره - برای تحقق معاونت در جرم وجود وحدت قصد و تقدم یا اقتران زمانی بین رفتار معاون و مرتکب جرم شرط است».

ماده (۶۲)

«در صورتی که در قانون مجازات دیگری برای معاون تعیین نشده باشد، مجازات وی به شرح زیر است:

۱. در جرائمی که مجازات قانونی آنها سلب حیات، حبس دائم یا مجازات تعزیری درجه یک است معاون به حبس تعزیری درجه دو محکوم می‌شود.
۲. در جرائمی که مجازات قانونی آنها قطع ید یا قصاص عضو یا مجازات تعزیری درجه دو است معاون به حبس تعزیری درجه سه محکوم می‌شود.
۳. در جرائمی که مجازات قانونی آنها شلاق حدی یا مجازات تعزیری درجه سه است معاون به حبس تعزیری یا شلاق یا جزای نقدی درجه چهار یا دو مورد از آنها محکوم می‌شود.
۴. در جرائمی که مجازات قانونی آنها مجازات تعزیری درجه چهار است به یک یا دو مورد از مجازات‌های تعزیری درجه پنج محکوم می‌شود.

ماده (۶۳)

«هرکس از فرد نابالغ به‌عنوان وسیله ارتکاب جرم خود استفاده نماید به حداکثر مجازات قانونی همان جرم محکوم می‌گردد. همچنین هرکس به هر طریق در اعمال مجرمانه فرد نابالغی معاونت کند به حداکثر مجازات معاونت در آن جرم محکوم می‌شود.»

ماده (۶۴)

«هرگاه مرتکب جرم به جهتی از جهات قانونی قابل تعقیب نباشد یا تعقیب یا اجرای مجازات او به جهتی از جهات قانونی متوقف گردد تأثیری در تعقیب و مجازات معاون جرم ندارد.»

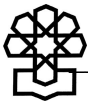
فصل سوم - سردستگی گروه مجرمانه

ماده (۶۵)

«هرکس سردستگی یک گروه مجرمانه را به عهده گیرد به حداکثر مجازات شدیدترین جرمی که اعضای آن گروه مرتکب شده‌اند محکوم می‌گردد مگر آنکه جرم ارتكابی موجب حد یا قصاص باشد که در این صورت به حداکثر مجازات معاونت در آن جرم محکوم خواهد شد. در محاربه و افساد فی‌الارض زمانی که عنوان محارب بر سردسته گروه مجرمانه صدق کند به مجازات محارب محکوم می‌گردد.»

تبصره «۱» - گروه مجرمانه عبارت است از گروه نسبتاً منسجم متشکل از سه نفر یا بیشتر که برای ارتکاب جرم تشکیل شده یا پس از تشکیل، هدفش برای ارتکاب جرم منحرف شده باشد.

تبصره «۲» - سردستگی عبارت است از تشکیل یا طراحی یا سازمان‌دهی یا اداره گروه مجرمانه.»

فصل چهارم - تعدد جرم

ماده (۶۶)

«در جرائم موجب تعزیر هرگاه عمل واحد، دارای عناوین مجرمانه متعدد باشد، مرتکب به مجازات اشد محکوم می‌شود».

ماده (۶۷)

«الف) در جرائم عمدی موجب تعزیر هرگاه جرائم ارتكابی از سه جرم بیشتر نباشد دادگاه برای هر یک از آن جرائم حداکثر مجازات مقرر را مورد حکم قرار می‌دهد و هرگاه جرائم ارتكابی بیش از سه جرم باشد، مجازات هر یک را بیش از حداکثر مجازات مقرر قانونی تعیین می‌کند، بدون اینکه از حداکثر به اضافه نصف آن تجاوز کند. در هر یک از موارد فوق فقط مجازات اشد قابل اجراست و اگر مجازات اشد به یکی از علل قانونی تقلیل یابد یا تبدیل یا غیرقابل اجرا شود، مجازات اشد بعدی اجرا می‌گردد».

ب) در هر مورد که مجازات فاقد حداقل و حداکثر باشد، اگر متهم دو یا سه جرم مرتکب شده باشد دادگاه تا یک چهارم مقرر قانونی را به مجازات اصلی اضافه می‌کند و اگر جرائم ارتكابی بیش از سه جرم باشد به اصل مجازات تا نصف اضافه می‌گردد».

ج) در صورتی که مجموع جرائم ارتكابی در قانون عنوان مجرمانه خاصی داشته باشد، مقررات تعدد جرم رعایت نشده و مرتکب به مجازات مقرر در قانون محکوم می‌گردد».

د) در تعدد جرم در صورت وجود جهات تخفیف، دادگاه می‌تواند مجازات مرتکب را تا میانگین حداقل و حداکثر و چنانچه مجازات فاقد حداقل و حداکثر باشد تا نصف حداکثر تخفیف دهد».

تبصره «۱» - در صورتی که از عمل مجرمانه واحد، در خارج نتایج مجرمانه متعدد حاصل شود، مقررات فوق اجرا خواهد شد».

تبصره «۲» - مقررات تعدد جرم در مورد جرائم تعزیری درجه پنج و شش اجرا نخواهد شد. این مجازات‌ها با هم و نیز با مجازات‌های تعزیری درجه یک تا چهار جمع خواهند شد. همچنین مجازات‌های تعزیری با دیات و مجازات‌های حدود و قصاص جمع می‌شوند، لکن موجب تأخیر یا مانع از اجرای آنها نخواهند شد».

فصل پنجم - تکرار جرم

ماده (۶۸)

«هر کس به موجب حکم قطعی به یکی از مجازات تعزیری از درجه یک تا چهار محکوم شده باشد و

از تاریخ قطعیت حکم تا حصول اعاده حیثیت یا شمول مرور زمان مرتکب جرم تعزیری درجه یک تا چهار دیگری شود، به حداکثر مجازات تا یکونیم برابر آن محکوم می‌شود».

ماده (۶۹)

«مقررات مربوط به تکرار جرم در جرائم سیاسی و مطبوعاتی و جرائم اطفال اعمال نمی‌شود».

ماده (۷۰)

«دادگاه در موارد تکرار جرم در صورت وجود جهات تخفیف به شرح زیر عمل می‌کند:

۱. چنانچه مجازات قانونی دارای حداقل و حداکثر باشد، دادگاه نمی‌تواند مرتکب را به کمتر از میانگین حداقل و حداکثر مجازات محکوم کند.
۲. چنانچه مجازات ثابت یا فاقد حداقل باشد، دادگاه نمی‌تواند مرتکب را به کمتر از نصف مجازات مقرر محکوم کند.
۳. چنانچه مرتکب دارای سه فقره محکومیت قطعی مشمول مقررات تکرار جرم یا بیشتر از آن باشد، دادگاه نمی‌تواند کیفیات مخففه را اعمال کند».

فصل ششم - جرائم قابل گذشت

ماده (۷۱)

«چنانچه قابل گذشت بودن جرمی در قانون تصریح نشده باشد غیر قابل گذشت محسوب می‌شود.
تبصره «۱» - جرائم قابل گذشت جرائمی هستند که شروع به رسیدگی و ادامه آن و اجرای مجازات منوط به شکایت شاکی و عدم گذشت وی است.
تبصره «۲» - جرائم غیر قابل گذشت جرائمی هستند که شکایت شاکی و گذشت وی در شروع به رسیدگی و ادامه آن و اجرای مجازات تأثیری ندارد».

ماده (۷۲)

«علاوه بر جرائمی که به موجب قوانین خاص قابل گذشت محسوب شده‌اند جرائم ذیل نیز قابل گذشت محسوب می‌شوند (لیست جرائم قابل گذشت پس از احصا در این ماده ذکر خواهد شد)».

ماده (۷۳)

«در جرائمی که با گذشت متضرر از جرم تعقیب یا رسیدگی یا اجرای حکم موقوف می‌گردد گذشت

باید منجز باشد و به گذشت معلق ترتیب اثر داده نخواهد شد، همچنین عدول از گذشت مسموع خواهد بود. هرگاه متضررین از جرم متعدد باشند تعقیب جزایی با شکایت هریک از آنان شروع می‌شود ولی موقوفی تعقیب، رسیدگی و مجازات موکول به گذشت تمام کسانی که شکایت کرده‌اند، است.»

ماده (۷۴)

«حق گذشت به وراث قانونی بزه‌دیده منتقل و در صورت گذشت همه وراث، تعقیب، رسیدگی و اجرای مجازات موقوف می‌گردد.»

بخش چهارم - شرایط و موانع مسئولیت کیفری

فصل اول - شرایط مسئولیت کیفری

ماده (۷۵)

«مسئولیت کیفری تنها زمانی محقق است که فرد حین ارتکاب جرم، عاقل، بالغ و مختار باشد.»

ماده (۷۶)

«مسئولیت کیفری شخصی است. این مسئولیت به علت رفتار دیگری تنها در صورتی ثابت است که شخص مسئول اعمال دیگری باشد یا مرتکب نوعی تقصیر در رابطه با نتیجه رفتار ارتكابی، شده باشد.»

ماده (۷۷)

«در مسئولیت کیفری اصل بر مسئولیت شخص حقیقی است و شخص حقوقی زمانی مجازات می‌شود که مدیران، معاونین یا گردانندگان اصلی آن با توجه به سمتشان در مؤسسه، مرتکب جرم شده باشند یا از امکانات مؤسسه به نحو مؤثری در ارتکاب جرم استفاده کرده باشند.»

فصل دوم - موانع مسئولیت کیفری

ماده (۷۸)

«افراد نابالغ دارای مسئولیت کیفری نیستند.»

ماده (۷۹)

«سن بلوغ، به ترتیب در دختران و پسران، نه و پانزده سال قمری است».

ماده (۸۰)

«در مورد افراد نابالغ بالاتر از هفت سال، براساس قانون رسیدگی به جرائم اطفال و نوجوانان، اقدامات تأمینی و تربیتی اعمال خواهد شد».

ماده (۸۱)

«هرگاه مرتکب بالغ در زمان ارتکاب جرم دچار اختلال روانی بوده به نحوی که فاقد قوه تمییز یا اراده باشد مجنون محسوب شده و دارای مسئولیت کیفری نخواهد بود».

ماده (۸۲)

«هرگاه مرتکب جرم در حین ارتکاب، مجنون بوده یا پس از حدوث جرم مبتلا به جنون شود چنانچه جنون و حالت خطرناک مجنون با جلب نظر متخصص ثابت و آزاد بودن وی مخل نظم و امنیت عمومی باشد به دستور دادستان تا رفع حالت خطرناک در محل مناسب نگهداری می‌شود.

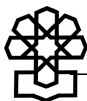
شخص نگهداری شده یا خویشاوندان او می‌توانند در دادگاه به این دستور اعتراض کنند که در این صورت، دادگاه با حضور معترض، موضوع را با جلب نظر کارشناس در جلسه اداری رسیدگی کرده، در صورت تشخیص رفع حالت خطرناک در مورد خاتمه اقدام تأمینی یا تأیید دستور دادستان حکم صادر می‌کند. این حکم قطعی است ولی شخص نگهداری شده یا خویشاوندان وی، هرگاه علائم بهبودی را مشاهده کردند حق اعتراض به این حکم را دارند.

این امر مانع از آن نیست که هرگاه بنا به تشخیص متخصص بیماری‌های روانی، مجرم، درمان شده باشد، برحسب پیشنهاد مدیر محل نگهداری او دادستان دستور خاتمه اقدام تأمینی صادر کند.

تبصره - قوه قضائیه موظف است مراکز اقدام تأمینی را در هر حوزه قضایی برای نگهداری این افراد تدارک ببیند. تا زمان شروع به کار این اماکن، از مراکز روان درمانی بهزیستی یا بیمارستانی موجود قسمتی به این افراد اختصاص داده خواهد شد».

ماده (۸۳)

«هرگاه کسی بر اثر اجبار غیرقابل مقاومت یا اکراه غیرقابل تحمل مرتکب جرمی گردد تعقیب و مجازات نخواهد شد. در جرائم موجب تعزیر اجبارکننده و اکراه‌کننده به مجازات فاعل جرم محکوم

می‌شوند. در جرائم موجب حد و قصاص طبق مقررات مربوط رفتار خواهد شد».

ماده (۸۴)

«هرکس هنگام بروز خطر شدید فعلی یا قریب‌الوقوع از قبیل آتش‌سوزی، سیل، طوفان، زلزله یا بیماری به‌منظور حفظ نفس یا مال خود یا دیگری مرتکب جرمی شود قابل تعقیب نخواهد بود. مشروط بر اینکه خطر را عمداً ایجاد نکرده، رفتار ارتكابی با خطر متناسب بوده و برای دفع آن ضرورت داشته باشد.

تبصره «۱» - کسانی که حسب وظیفه یا قانون مکلف به مقابله با خطر هستند مشمول مقررات این ماده نیستند، مگر در مورد جرائم نسبت به اموال، در صورتی که آن جرائم ملازمت با انجام وظیفه آنان داشته باشد.

تبصره «۲» - دیه، ارش و سایر زیان‌های مالی از مقررات این ماده مستثناست».

ماده (۸۵)

«هرگاه فردی در حالت خواب، بی‌هوشی یا اغما مرتکب رفتاری شود که در قانون جرم شناخته شده تعقیب و مجازات نخواهد شد».

ماده (۸۶)

«مستی و بی‌ارادگی حاصل از مصرف اختیاری مسکرات، مواد مخدر و روان‌گردان و نظایر آنها، مانع مسئولیت کیفری نیست. مگر ثابت شود مرتکب حین ارتکاب جرم به‌طور کلی مسلوب‌الاراده بوده است. لکن چنانچه ثابت شود مصرف این مواد به‌منظور ارتکاب جرم یا با علم به تحقق آن بوده است و جرم مورد نظر واقع شود، به مجازات هر دو جرم محکوم می‌شود».

ماده (۸۷)

«جهل به قانون رافع مسئولیت نیست. مگر اینکه تحصیل علم عادتاً برای مرتکب ممکن نباشد.

تبصره - در سرقت موجب حد، شرب خمر، ارتداد و جرائم منافی عفت چنانچه صحت ادعای جهل محتمل باشد حد جاری نخواهد شد».

ماده (۸۸)

«اعمالی که مطابق قانون جرم است، هرگاه در مقام دفاع از نفس یا عرض یا ناموس، مال خود یا

دیگری یا آزادی تن خود یا دیگری در برابر هرگونه تجاوز یا خطر فعلی یا قریب‌الوقوع ارتکاب یابد، در صورت اجتماع شرایط زیر جرم محسوب نمی‌شود:

۱. عمل برای دفع تجاوز یا خطر ضرورت داشته باشد.
۲. عمل ارتكابی متناسب با تجاوز یا خطر باشد و بیش از حد لازم نباشد.
۳. توسل به قوای دولتی بدون فوت وقت عملاً ممکن نباشد یا مداخله آنان در دفع تجاوز و خطر مؤثر واقع نشود.

۴. خطر و تجاوز به سبب اقدام آگاهانه یا تجاوز خود شخص و دفاع دیگری صورت نگرفته باشد.

تبصره - دفاع از نفس، ناموس، عرض و آزادی تن دیگری در صورتی جایز است که او ناتوان از دفاع بوده یا مسئولیت دفاع از وی به‌عهده دفاع‌کننده باشد. همچنین دفاع از مال دیگری در صورتی جایز است که فرد ناتوان از دفاع باشد و تقاضای کمک نماید یا در وضعیتی باشد که امکان استمداد نداشته باشد. در هر صورت دفاع از مال دیگری مجوز قتل نیست».

ماده (۸۹)

«مقاومت در برابر قوای نظامی و انتظامی در مواقعی که مشغول انجام وظیفه خود باشند، دفاع محسوب نمی‌شود؛ لکن هرگاه قوای مزبور از حدود وظیفه خود خارج شوند و حسب ادله و قراین موجود خوف آن باشد که عملیات آنان موجب قتل یا جرح یا تعرض به عرض یا ناموس گردد، در این صورت دفاع جایز است».

ماده (۹۰)

«علاوه بر موارد فوق ارتکاب اعمالی که برای آنها مجازات مقرر شده است، در موارد زیر قابل تعقیب و مجازات نخواهد بود:

۱. در صورتی که ارتکاب عمل به حکم یا اجازه قانون باشد.
۲. در صورتی که ارتکاب عمل برای اجرای قانون اهم لازم باشد.
۳. در صورتی که ارتکاب عمل به امر قانونی مقام صالح باشد».

ماده (۹۱)

«هرگاه به امر غیرقانونی یکی از مقامات رسمی، جرمی واقع شود امر و مأمور به مجازات مقرر در قانون محکوم می‌شوند، لکن مأموری که امر را به‌علت اشتباه قابل قبول و به تصور اینکه قانونی است اجرا کرده باشد مسئول نخواهد بود».

بخش پنجم - مسائل متفرقه**ماده (۹۲)**

«مجرم باید مالی را که در اثر ارتکاب جرم تحصیل کرده، اگر موجود باشد عیناً و اگر موجود نباشد مثل و در صورت عدم امکان قیمت آن را به صاحبش رد کند و از عهده خسارات وارده نیز برآید. هرگاه از حیث حقوق عمومی وجهی به عهده مجرم تعلق گیرد، استرداد اموال یا تأدیه خسارت مدعیان خصوصی بر آن مقدم است».

ماده (۹۳)

«بازپرس یا دادستان در صورت صدور قرار منع تعقیب یا موقوف شدن تعقیب باید تکلیف اشیا و اموال کشف شده را که دلیل یا وسیله جرم بوده و یا از جرم تحصیل شده یا حین ارتکاب استعمال و یا برای استعمال اختصاص داده شده است تعیین کند تا حسب مورد، مسترد، ضبط یا معدوم شود. در مورد ضبط، دادگاه تکلیف اموال و اشیا را تعیین خواهد کرد. همچنین بازپرس و یا دادستان مکلف است مادام که پرونده نزد او جریان دارد به تقاضای ذی‌نفع و با رعایت شرایط زیر دستور رد اموال و اشیا مذکور در فوق را صادر نماید:

۱. وجود تمام یا قسمتی از آن اشیا و اموال در بازپرسی یا دادرسی لازم نباشد.

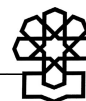
۲. اشیا و اموال بلامعارض باشد.

۳. در شمار اشیا و اموالی نباشد که باید ضبط یا معدوم گردد.

در کلیه امور جزایی دادگاه نیز باید ضمن صدور حکم یا قرار یا پس از آن، اعم از اینکه مبنی بر محکومیت یا برائت یا موقوف شدن تعقیب متهم باشد، نسبت به اشیا و اموالی که وسیله جرم بوده یا در اثر جرم تحصیل شده یا حین ارتکاب استعمال و یا برای استعمال اختصاص داده شده، حکم مخصوص صادر و تعیین نماید که آنها باید مسترد، ضبط یا معدوم شوند.

تبصره «۱» - متضرر از قرار بازپرس یا دادستان یا قرار یا حکم دادگاه می‌تواند از تصمیم آنان راجع به اشیا و اموال مذکور در این ماده شکایت کرده، شکایت خود را طبق مقررات در دادگاه‌های جزایی تعقیب و درخواست تجدیدنظر نماید، هرچند قرار یا حکم دادگاه نسبت به امر جزایی قابل شکایت نباشد.

تبصره «۲» - مالی که نگهداری آن مستلزم هزینه نامتناسب برای دولت باشد یا موجب خرابی یا کسر فاحش قیمت آن گردد و حفظ مال هم برای دادرسی لازم نباشد و همچنین اموال ضایع شدنی و سریع الفساد حسب مورد به دستور دادستان یا دادگاه به قیمت روز فروخته شده و وجه

حاصل تا تعیین تکلیف نهایی در صندوق دادگستری به عنوان امانت نگهداری خواهد شد».

ماده (۹۴)

«اجرای احکام حدود، قصاص و تعزیرات تا زمان تصویب قانون اجرای احکام کیفری براساس آیین نامه ای خواهد بود که به تصویب رئیس قوه قضائیه خواهد رسید».

شناسنامه گزارش

شماره مسلسل: ۹۰۴۶

عنوان گزارش: اظهار نظر کارشناسی درباره: «لایحه مجازات اسلامی» (کلیات، حدود، قصاص و دیات)

Report Title:

نام دفتر: معاونت پژوهشی

تهیه و تدوین:

مدیر مطالعه:

ناظر علمی: بهزاد پورسید

همکاران:

همکاران خارج از مرکز:

اظهار نظر کنندگان خارج از مرکز:

ویراستار ادبی: —

ویراستار تخصصی: —

متقاضی: کمیسیون قضایی و حقوقی

واژه‌های کلیدی (فارسی / انگلیسی):

تاریخ شروع مطالعه:

تاریخ خاتمه مطالعه:

تاریخ انتشار: